

KSIĘŻY (15) *ai*

kś-, kf- (10), kx- (1), x- (4).

sg m N księży (1). ◇ **[G księż(e)go.]** ◇ *f N* księża (2). ◇ *A* księżą (1). ◇ *n N* księż(e) (1). ◇ *G* księż(e)go (1). ◇ *pl N subst* księż(e) (3). ◇ *D* księżym (1). ◇ *A subst* księż(e) (2). ◇ *L* księżych (3).

Sł stp notuje, Cn s.v. kapłański, Linde XVI – XVII w.

Przymiotnik od „ksiądz” lub „księża”; sacerdotalis Calep, Cn; sacrificalis Cn (15) : Sacerdotalis [...]
Quod ad sacerdotem pertinet [...] – Kłięży, popowski. *Calep* 937a.

1. Od znac. ‘duchowny, kapłan katolicki’ (11) :

a. Należący do księży; dla księży przeznaczony (4) : *OrzRozm* I; gánimy też Rzymfką naukę o Pokucie/ która więcey pożytkom Księżym/ á niżli dużsam ludzkim łůżyła. *WujJudConf* 91v.

W połączeniu szeregowym (1): ieslibysmy [...] Zołnirze iakie przeciw nieprzyacielowi wywiedli tedy onym leze nigdzie niedawać, na Imieniach ani naszym [królewskich], Xiężych, Biskupich, ani Slacheckich *ActReg* 44.

Wyrażenie: »dziesięciny księże« (1): Choć dziesięciny Xięże wytykamy *KlonFlis* C4.

b. Przez księży uczyniony, wyrażony, sprawowany (5) : Spowiedz v ołtarza kxięza. *KrowObr* 195 *marg*; *OrzRozm* H4; nie tulzę áby co potężnieyżzego/ Papięscy forytarze/ zá śwym Papięzem przywieść mogli. [...] Położywłzy tedy iuż porządnie Xięże árgumentá/ iuż com ia [...] przeciwko temu mowił [...] przypominác będę. *NiemObr* 30.

Wyrażenie: »godziny księże« = *modlitwy brewiarzowe odmawiane w określonych godzinach (2):* o śpiewaniu y o godzinách kościelnych álbo księżych. [cf *Godziny kościelne álbo Paćierze Księżey/ ktore zowá horas Canonicas WujJudConf* 186v] *WujJud* 183 [*idem*] B6v.

Szereg: »kościelny albo księży« (2): *WujJud* B6v, 183 cf *Wyrażenie*.

c. Właściwy księżom (1) : rzadko tho dзиа naydziełz/ áby kthory Książdz vbogá dzieweczkę zá mąż wydał/ áby Rzemieśniká záłożył/ áby młodzieńcá ná naukę połłał [...] ná fkárbiech śwych iáko Smokowie leżą (*marg*) Księże Lákomłtwo. (–) *OrzRozm* H2 *marg*.

d. Wchodzi w skład derywatu kompleksowego od wyżenia: »księże beneficyja (*a. dobra, a. godności*)« (1) : tu możelz włóżyć Xiężá Simoniá: Bo ktory fię łákomiec báwi świętokupłtwem Ten fię też brzydkim będzie báwił świętołupłtwe^m. *KlonWor* 15.

2. [Od znac. ‘kapłan w religiach starożytnych’: należący do kapłanów: Kupił tedy Iozeph wśfytkę ziemię Eypłfką [...] A podał iá Fáráonowi [...] procz imienia kxężego [!] [*praeter terram sacerdotum*]/ kthore im był Krol dárował [...] Od tegoz czáłfu [...] krolom piątą część płácą [...] chybá ziemię Kápłáńfkicy *Leop Gen* 47/22 (*Linde*).]

3. Zestawienie w funkcji nazwy botanicznej:

»księże jajka, jajca« = *Orchis sp., storczyk; bliżej nieokreślony gatunek; bylina z rodziny storczykowatych (Orchidaceae); w dawnej medycynie ludowej qatunki z tego rodzaju uchodziły za srodki erotyczne (afrodisiaka) (2 : 1):* Melium – Kłięże iaica [...] *Alio nomine Satyrion rubens appellatur Calep* 649b; *Prosedamum* [...] *Huic morbo rustici medentur genere satyrii, quod crataegonon appellatur.* – Kłięzeiayka. *Calep* 864a; *Satyrion* [...] *Vulgus Testiculum sacerdotis appellat* [...] Kłięze iayka, lyfye iayka. *Calep* 949a.

Synonimy: **1.** *duchowieński, kapłański, popowski*; **2.** *kapłański*; **3.** *»lisie jajka«.*

Cf [**KSIĘSKI**]

MK